

Likovna arhiva Ota Švajcera – nepresušno vrelo informacija. Vodič kroz arhivu Ota Švajcera

Naš poznati povjesničar umjetnosti, koji je istražio, sistematizirao i objavio povijest umjetnosti grada Osijeka i Slavonije, rođen je u Osijeku 1907. godine. U gradu je živio gotovo cijeli život, sve do umirovljenja 1969., kada je preselio u Zagreb, gdje živi do svoje smrti 2003. godine.

Oto Švajcer od rane je mladosti pokazivao interes za umjetnost i književnost, posebno liriku, a prvi susret s likovnom umjetnosti imao je u očevoj radionici. Švajcerov je otac naime radio kao ličilac kola te je mladi Oto njegovim bojama i načinio svoju prvu sliku, jednu Madonu.¹ Zanimljivo je da se Oto Švajcer cijeli život bavio slikanjem, ali kako je i sâm isticao, isključivo amaterski, te je svoje radove nevoljko pokazivao. Od slikarskih pravaca najviše ga je privlačio ekspresionizam, svaki potez i svaka mrlja boje bili su predmet njegova duboka interesa, i kako je sâm objasnio, sve je tehnike temeljito promatrao što se i te kako odrazilo na stil njegova kasnijeg pisanja koje je također obojano vlastitim emocijama. Kao mladić započeo je studij farmacije u Zagrebu, ali ga je iz ekonomskih razloga studij prekinuo te se zaposlio u osječkoj tvornici poljoprivrednih strojeva OLT, gdje je na mjestu direktora komercijale dočekao i mirovinu.

Pisanjem se počeo baviti još u najranijoj mladosti, prvi radovi bili su uglavnom lirika i novele, a kasnije je prešao na stručne osvrtne iz povijesti umjetnosti te likovnu kritiku, koristeći se u prvim tekstovima pseudonimima Ivan Proos ili Andrija Barinić. Od 1950. piše redovito članke i kritike za *Glas Slavonije*, a kasnije i za druge dnevne novine i časopise.

Od umirovljenja živi u Zagrebu te se sve više okreće znanosti, istraživanju i pisanju, a kao vanjski suradnik Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda obrađuje slavonske umjetnike iz 19. i 20. stoljeća za *Likovnu enciklopediju Jugoslavije* i *Hrvatski biografski leksikon*. Iz tog razdoblja potječe također desetak monografija te nekoliko desetaka kataloških predgovora i znanstvenih radova.²

U studenom 2005. kći Ota Švajcera, gđa Lidija Švajcer Gerenčević i njezin suprug Dragutin Gerenčević, darovnim ugovorom ostavljaju Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku veći dio knjižnog fonda te pisanu ostavštinu u obliku osobnoga arhivskog fonda. Arhiva je potom registriran kod Državnog arhiva u Osijeku te se Galerija likovnih umjetnosti u Osijek vodi kao imatelj građe. Ova ostavština predstavlja cjelinu arhivskoga građiva nastaloga njegovim dugogodišnjim radom te se u Galeriji tretira kao zasebna muzejsko-dokumentacijska zbirka o kojoj brigu vodi kustosica povjesničarka umjetnosti.

Švajcerova arhiva sastoji se od tematski oblikovanih dosjea, njih ukupno 143, razvrstanih s obzirom na sadržaj i vrstu zapisa. Svi dosjei označeni su žigom donatora, rednim brojem, naslovom i podnaslovom koji referira na temu sadržaja. Dosjei sadrže Švajcerove osobne rukopisne komentare i bilješke o različitim temama i zbivanjima, vezano uz likovnu umjetnost Osijeka i Slavonije, ali i šire. Naravno, nakon polustoljetnoga istraživačkog rada i objavljivanja, velik dio ovog fonda sastoji se od njegovih objavljenih rukopisa te nekoliko neobjavljenih radova. U svakom dosjeu, uz rukopise pronalazimo i Švajcerovu stručnu korespondenciju s osobama i ustanovama u zemlji i inozemstvu, razne izreske iz novina, koji su često popraćeni njegovim komentarima i bilješka, te kataloge i druge tiskovine, sve složeno po tematskom ključu. Velik broj dosjea, njih 20, sadrži Švajcerove članke za *Glas Slavonije*, najčešće kronološki složene, sve na isti način: prvo rukopisna bilješka obrađene teme (obilježena datumom i izvorom), nakon toga čistopis na pisačem stroju te izrezak samoga tiskanog članka s podatkom datuma izdanja. Najstariji članak datira iz 1950. godine i naslovljen je *Sto godina osječkog slikarstva*. Od slikovnih materijala, koji su raspoređeni po dosjeima prema motivu, u ostavštini se čuvaju fotografije, reprodukcije, ilustracije i razglednice.

Ispravan arhivistički pristup daljnjem čuvanju i očuvanju te ostavštine podrazumijeva zadržavanje prvobitnog reda, što je i učinjeno. Naime, budućim istraživačima, koji će se koristiti arhivom, velika je dragocjenost taj »ulazak« u misaone niti i puteve znanstvenika i stvaratelja korištenjem ove arhivske baštine. S obzirom na gore navedeno, autorica projekta poštivala je redosljed svakoga umetnutog dokumenta u arhivi. U tome smislu bilo je neophodno napisati obavijesno pomagalo (inventar) s iscrpnim kazalima.³ Rad na tom projektu već je u uznapredovaloj fazi i izdanje ovog materijala predviđeno je za 2011. godinu u obliku *Vodiča kroz ostavštinu Ota Švajcera*. Ovaj vodič, ili inventar, namijenjen je stručnjacima iz povijesti umjetnosti i sastoji se od detaljnog popisa svih dosjea te uvida u građivo. Građivo koje je u Galeriju stiglo »izvan mapa«,⁴ tako je i označeno te je spremljeno posebno. Arhivi pripadaju također i rukopisi, originali i kopije Švajcerovih monografija koje su se od prije nalazile u Galeriji likovnih umjetnosti te je za njih u arhivi otvoren zaseban dosje. U dugoročnome izdavačkom programu Galerije također su planirana reizdanja Švajcerovih vrijednih monografija, ponajprije o Adolfu Waldingeru i Hugu Hötendorfa.

Arhiva je dostupna, istraživačima i znanstvenicima otvorena je za korištenje u Galeriji, a u planu je i digitalizacija fonda u cijelosti.

Oto Švajcer neraskidivo je povezan s Osijekom i Slavonijom, a napose s osječkom Galerijom likovnih umjetnosti čiji je bogati fundus bio trajno nadahnuće i poticaj za doživotna istraživanja. Njegovim je aktivnim doprinosom, istraživanjima i objavljivanjima, fundus Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku postao referentan ne samo na području Slavonije i Hrvatske nego i u srednjoeuropskim okvirima.⁵

Bilješke

1
Ovaj podatak, kao i ostali koji se odnose na biografiju Ota Švajcera, proizlazi iz razgovora s njegovom kćeri Lidijom Švajcer Gerenčević u listopadu 2010. godine.

2
OTO ŠVAJCKER, Bibliografija izabranih tekstova, Osijek, 1995.

3
»Vodič kroz arhiv Ota Švajcera«, urednički rad autorice ovog teksta, uz stručnog suradnika iz područja arhivistike dr. sc. Dražena Kušena, Državni arhiv Osijek.

4
Materijal koji je dio donacije, ali nije fizički bio niti u jednoj mapi ili dosjeu.

5
Literatura: OTO ŠVAJCKER, Kritike i eseji iz likovne umjetnosti, Osijek, 1984.; OTO ŠVAJCKER, Likovna kronika Osijek 1850. – 1969., Osijek, 1991.; OTO ŠVAJCKER, Bibliografija izabranih tekstova, Osijek, 1995.